בס"ד

אשכולות

העלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה".

"לזכר עולם יהיה צדיק" (תהלים קיב,ו) לע"נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל
נלב"ע בכ' באדר א' התשנ"ה תנצב"ה

חוצפה של מנהיג

ר' ישראל שטיינמץ

ה תשובה לשאלה 'מהו הפסוק הנפוץ ביותר בתורה' היא ללא ספק - "וידבר ה' אל משה לאמור". ביטוי "סתמי" זה מופיע בפרשתנו בשינוי תיבות קל. שינוי העשוי, עקב דמיונו הרב למקור, לחלוף על פנינו בלי לעורר חשד. אך אם נבחין בו נגלה שצירוף המילים הטריוויאלי הפך באחת לביטוי טעון, תמוה וקשה עד שעורייתי – "וידבר משה אל ה' לאמור" (במדבר כ"ז, ט"ו)!!

משה רבינו כבר הוכיח בעבר את עליונות נבואתו בעצם היכולת לפנות לקב"ה בכל עת שיחפוץ. אולם אם עד כה נוצל מעמד זה לתפילות, בקשות ושאלות. הרי שעתה פונה משה בדרישה תובענית כלפי ה' וכבר לימדונו (מכות יא.) חכמים שהפועל 'וידבר', בניגוד ל'ויאמר', מציין שיח תוקפני וקשה. מהי תביעת משה? "יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה" (במדבר כ"ז, ט"ז)! וכי כך דרכו של משה? אילו שאלנו פסיכולוג, אחר שניתח את אישיותו של משה, כיצד לדעתו פנה המנהיג ה'עניו מכל אדם' לבורא בעניין עתיד ההנהגה - תשובתו היתה ללא ספק כעין זה: 'ויאמר משה: הודיעני נא מיהו אשר ינהיג את עמך'. אך חלף זאת, משה כמעט ומצווה את הקב"ה למנות יורש להנהגה.

ואם לא די בכך מגיעה תעוזת משה לשיאה במילה "לאמור". תיבה זו משמשת, לאורך המקרא, במספר תפקידים. ע"פ רוב מציינת היא דרישה להודיע את האמור לאנשים נוספים - מה שלא ניתן לפרש במקרה שלנו. משמעות אפשרית נוספת היא בקשת המדבר לקבל תגובה על דבריו לחיוב או לשלילה. פירוש זה אומץ, בפסוקנו, ע"י חז"ל שהכניסו בפי משה את המילים הבאות: "הודיעני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו" (ילקוט שמעוני ח"א, קעז). חלוקת הוראות שבצידה דרישה לקבלת תשובה!

מה גרם למשה לנהוג בצורה חסרת שחר בתעוזתה ולדחוק עד הקצה את גבולות יחסיו עם הקב"ה?

בעבר המקראי נוכחנו לדעת שכאשר משה מתנהל שלא כמצופה אין הקב"ה חוסך את ביקורתו ממנו. הלא רק בפסוק הקודם לדברי משה מזכיר לו הקב"ה כי "מריתם פי במדבר צין במריבת העדה" (במדבר כ"ז, י"ד). על "חוצפה" משה הנוכחית, לעומת זאת, לא מעיר הקב"ה מאומה. לא נותר אלא להסיק שהקב"ה ציפה ואולי אף השתוקק להתנהגות זו! זה 40 שנה, מאז הפציר בו לראשונה להוביל את עמו, מחכה הקב"ה לשמוע את משה מעיז ויוצא מגדרו עבור הנהגת ישראל. בתפילה ובקשה למענם הוא מלומד דיו, אך בזה טרם התנסה – תביעה ודרישה תקיפה עבור הנהגתם. משה שסרב מתוך צניעות, בתחילת דרכו, להוביל את ישראל משלים את תפקידו בהפגנת בטחון עצמי פלאי עבור אותה מטרה ממש.

משה יודע ודאי שאין צורך להציע בפני הקב"ה תכנית הנהגה עתידית וזו אכן אינה מטרתו. מושא פנייתו אינו בורא עולם אלא אנחנו – הקוראים! המנהיג האולטימטיבי של עם ישראל מלמד לקראת סוף ימיו, את הבאים אחריו, צורת מנהיג מהי! מנהיג הוא זה שבראשית דרכו בורח בצניעות-אמת מן ההנהגה עד שנאלץ להיכפות עליה, אך משבא לכך יוצא מגדרו עבורה. לא בכדי בחר משה להשתמש בלשון מליצית בדבריו: "יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה. אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וכו' וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה" – הפעם האחרונה שהוזכרו בתורה צאן ורועה היא בפסוק הבא: "וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה אֶת צֹאן יִתְרוֹ וגו'" – מעמד הסנה בו משה מתחיל את דרכו בצניעות יתירה ובחוסר בטחון. רמז בולט הוא לסגירת מעגל תהליכו הנפשי של מנהיג ישראל.

בעל התורה תמימה בבארו את הסיבה לכך ש'דיבור' מייצג לשון קשה כתב (בראשית מב, הערה ז): "ויש להסביר טעם הדבר שיונח הפעל דבר על לשון קשה: משום דשורש 'דבר' יונח גם על הנהגה ושררות כמו ידבר עמים תחתנו, ובלשון חז"ל "דבר אחד לדור וכו'" ודרך הנוהג שררה לנהוג במרות וברוח עוז ואומץ". אין זה פלא שהפעם היחידה שנאמר בתורה "**וידבר** משה **אל** ה' לאמור" עוסקת במינוי 'דבר' (=מנהיג).

פרשת פנחס

כ"ד בתמוז

ה'תשע"ב

גיליון מס' 224

(שנה שישית)

זמני השבת

	הדלקת נרות	צאת השבת
ירושלים	19:06	20:27
תל אביב	19:27	20:30
כרם ביבנה	19:27	20:30

נר ד' נשמת אדם (משלי כ' כ"ז)

לעילוי נשמת

מרת דבורה כין ע"ה

בת ר' אהרן ז"ל

נלב"ע ב' בסיון תשע"א

ת.נ.צ.ב.ה

הוקדש ע"י משפחת יוסקוביץ

העלון יוצא לאור ע"י ישיבת "כרם ביבנה" | העלון מופיע גם באתר הישיבה באינטרנט: www.kby.org.il
תגובות, הערות והארות ניתן לשלוח לכתובת: eshckolot@gmail.com נא לשמור על קדושת הגיליון!
עורך: מרדכי שחר.

בפרשתנו (ובסוף פרשת בלק) מסופר על חטא בני ישראל עם בנות מדין ומעשהו המפורסם של פנחס עליו נאמר בפרשתנו – "פנחס בן אלעזר בן אהרון הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנא את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי ... תחת אשר קינא לאלוקיו". דהיינו קנאת ה'.
נחקור מעט, מהי מציאות של קנאה? מיהו קנאי? והאם קנאת ה' יכולה להתקיים בזמנינו גם?
ראשית, המשנה בסנהדרין פ"ט (בגמ' פ' הנשרפין דף פ"א:) "הגונב את הקסוה והמקלל בקוסם והבועל ארמית - קנאין פוגעין בו", ומסביר רש"י: "בני אדם כשרים המתקנאין קנאתו של מקום פוגעין בו בשעה שרואין את המעשה, אבל לאחר מכן אין מיתתו מסורה לבי"ד. והלכה משה מסיני הוא". שואלת הגמרא (סנהדרין, פ"ב.): "לא פגעו בו קנאין, מהו (מה דינו)?" ומסיקה הגמרא שם שנענש בידי שמיים, ואמנם אין רשות לבי"ד להענישו. ובהמשך הגמרא מביאה שבבית-דינו של חשמונאי גזרו – הבא על הכותית חייב עליה משום נשג"א (נדה, שפחה, גויה, אשת-איש) וי"א משום נשג"ז (ז'-זונה), אבל משום אישות – לית להו. ואמר רב חסדא: הבא לימלך – אין מורין לו.

מציאות הקנאה-2 קריטריונים:
ע"פ מה שכתב רש"י – פוגעין בו בשעה שרואין את המעשה, אבל לאחר מכן אין מיתתו מסורה לבי"ד. משמע תרתי:

א. שפוגעין בו דווקא בשעת מעשה.

ב. דווקא רואים כולם את המעשה, דהיינו: נעשה בפרהסיא.

וכן דייקו כל הפוסקים: רמב"ם (הלכות איסורי-ביאה, פרק י"ב ובפיה"מ), רא"ש, וכ"כ הטור, והמהרש"א והרי"ף (ומעניין שהרי"ף בציטוט המשנה הביא רק מקרה של בועל ארמית קנאין פוגעין בו, ועיין בהמשך) וז"ל הסמ"ג (ל"ת קי"ב): "ואע"פ שאין ישראל הבא על הגויה לוקה מן התורה אם בעלה בפרהסיא לעיני עשרה ישראלים או יותר, אם פגעו בו קנאין לשמיים והרגוהו, הרי אלו משובחין וזריזין ודבר זה הל"מ".
וראה שכן פסק הרמ"א בחו"מ תכ"ה סעיף ד': "הבא על העכו"ם בפרהסיא לעיני י' ישראלים קנאין פוגעין בו ומותרין להורגו ודווקא בשעת מעשה אבל אם פירש – אסור להורגו". ועוד מוסיף הרמ"א: "ודווקא שהתרו בו ולא פירש, ודווקא שבא הקנאי להרגו מעצמו אבל אם שאל לבי"ד אין מורין לו כך".
אם כן, 2 תנאים חדשים הוסיף הרמ"א:

א. שהתרו בבועל ארמית.

ב. שהמקנא עשה זאת מעצמו ולא בהוראת בי"ד.

ומכאן לדיון הבא...

מיהו קנאי?
עפ"י דברי רש"י לעיל ניתן לקבל רמז מיהו אדם שרשאי לקנא – שהרי כתב "בני אדם כשרים". ופירוש לדבריו מצאתי בספר-המצוות לרס"ג (ח"ג כג.) וז"ל: "דקנאין פוגעין בו היינו מי שחי כל ימיו ובכל אורחותיו הוא נוהג כקנאי ומאבק מן החטא, אבל לרשע (אם הוא רשע) אומרין: 'למה תכה רעך' (שהרי הוא רעהו של הבועל – שניהם רשעים)".
וכן שמעתי מחברי (אוי"ש בשם רבו) שיש לדייק בלשון רש"י שכתב "המתקנאין קנאתו של מקום" כיון שכתב מתקנאין ולא מקנאין, משמע שזה בוער מתוכם ואדם כל כולו בדרך קבע מתקנא.
וכן נראה מלשון הטור (חו"מ תכ"ה ד') וז"ל: "ואם הוא בעצמו יקנא ליבו בחטאים וירצה להורגו – הרשות בידו", מלשון "בחטאים" משמע דרך קבע, ולאו דווקא בחטא הזה.
אמנם מפשטא דגמרא קצת קשה שהרי לא פירשו מיהו קנאי, ועוד שגם רש"י נקט בלשון "בנ"א כשרים" ולא כתב מוסרי נפש, צדיקים, קנאים מטבען וכו'. וכן נראה בטור באה"ע סימן ט"ז סעיף ב' וז"ל: "ואם בא עליה בפרהסיא לעיני עשרה מישראל קנאים פוגעים בו – פירוש: הממהר וזריז להורגו, הרי זה משובח". משמע אדם מן השורה ולא דווקא קנאי מעיקרו!
אמנם יישבו את דעתי דברי הסמ"ע (חו"מ סימן תכ"א סק"א) "החובל בחבירו לאפרושי מאיסורא אם אינו בר הכי, ודאי מכח שנאה בא להכותו". לכן כתב למעשה (בסימן תש"נ ס"ח) "לפני שיחבול בחבירו ימוד אדם בעצמו אם בדין מעניישו". דהיינו שהקנאי צריך להרגיש בעת מעשה שהקנאה אכן נובעת מרצון אמיתי לקדש שם שמיים. (וראה שזו אחת הסברות בגמרא בסנהדרין לסיבה מדוע קם פנחס והרגו לזמרי בלא עצת משה – "ושמואל אמר: ראה שאין חוכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה' – כל מקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב", ומסביר רש"י: "לפיכך פנחס הורה הלכה בפני רבו, ולא המתין ליטול רשות ממשה"). א"כ נראה לי שמעשה הקנאות הוא התפרצות רגעית של קנאת ה' (שיש למקנא לברר היטב לפני מעשה שאכן זה לש"ש ולא ממניעים אישיים) ולא אורח חיים של קנאות.

האם שייכת קנאות בזה"ז?
לעיל הבאתי דברי הרי"ף שציטט בדברי המשנה (סנהדרין פ"ב.) רק את הדוגמא של הבועל ארמית קנאין פוגעין בו (ולא את שאר הדוגמאות המובאות במשנה כגון: הגונב את הקסוה וכו').
וידוע שהרי"ף הביא מדברי הגמרא רק הלכה למעשה וכן הרמב"ם הביא דין קנאין פוגעין בו בהלכות איסורי-ביאה וכן בשו"ע פסק להדיא – אה"ע סימן ט"ז ס"ב – הבא על הכותית אם לא פגעו בו קנאים..." נראה ששייך עניין קנאה בימינו. כמובן עפ"י הקריטריונים דלעיל.
אמנם ראיתי במרגליות הים על מסכת סנהדרין פ"ב שדין קנאין פוגעין בו הוא דווקא כשיש סנהדרין בלשכת הגזית ואז הקנאי דינו כסנהדרין. אבל בזה"ז שאין סנהדרין בלשכת הגזית ואינם דנים דיני נפשות, אפילו הבועל ארמית בפרהסיא אסור להורגו, ואפילו הוא קנאי בכל אורחות חייו. (וכן התייחסו מספר אחרונים לשאלת גואל הדם בימינו, וכן לעניין הבא במחתרת ורודף, שכולם שלוחי בי"ד להורגו, וכשאין בי"ד אין אדם עושה דין לעצמו). אמנם, רציתי להציע דרך אחרת – שכידוע הקנאי מסתכן בנפשו במעשה הקנאות – במה מסתכן?

1) **רודף** – אומרת הגמרא (סנהדרין פ"ב.): "נהפך זמרי והרגו לפנחס – אינו נהרג עליו". למה? כי דין רודף יש לפנחס. משמע שהקנאי נחשב ממש לרודף, וכידוע חייו של רודף הופקעו לידי המציל ממנו. (אמנם, בהרבה מקומות ראיתי שאין הקנאי רודף ממש, אלא רק רודף קצת, שמותר לנרדף להורגו אך אסור לאחרים להצילו בנפשו).
2) **בית-דין** – במידה והיה פורש זמרי מן המעשה ואז היה הורגו פנחס – היה נהרג עליו בבית דין משום רציחה.

אם כן, נראה שעצם המעשה מופקע משם 'שליח בי"ד', שהרי שלוחי בית דין האחראים על ההוצאה להורג וכדומה שמוגרים מן הדין, שהרי הם ידא-אריכתא דבי"ד ולא יעלה על הדעת שעוד יהרגו בבית דין.
ראיה נוספת על כל דין קנאים, ממה שנאמר: "ואם בא לימלך בבי"ד – אין מורין לו" (הלכה ואין מורין כן) – משמע שבית הדין נשאר בחוץ.
ועל פי זה יוצא שגם בימינו אדם רוצה לקנא לה' עפ"י הקריטריונים ויודע שזה יעלה לו בחירותו שהרי ישב בכלא על כך לכאורה מותר לו לעשות כן. אך אינני יודע אם נמצא בינינו אדם שיודע בעצמו שיעשה כן לטובתו של חבירו ללא מניעים (ואולי יש לומר שאפילו יש לו מניעים, סו"ס הרי זה חילול ה' לפניך ובמקום חילול ה' אפילו הלכה לפני רבו מותר להורות וכ"ש לקום ולעשות מעשה ולא להתחיל לדון עם עצמך אם אתה רשאי לקנא ובייחוד שצריך לתופסו בשעת מעשה) **וצע"ג למעשה.**

ורציתי לסיים בדבר-תורה קצר: מדוע ישב משה פתח האוהל ובכו סביבו כל העדה?
רש"י מסביר: "נתעלמה ממנו ההלכה – המה יושבים ובוכים" וקשה, מהו **נת**עלמה? נעלמה ממנו ההלכה! ועוד, מה הדקדוק הזה 'המה יושבים ובוכים' – '**ו**המה יושבים ובוכים'?
אלא שיש להסביר כך: משה רבינו לא חטא או כעס שבגלל זה נעלמה ממנו ההלכה, אלא פשוט **נת**עלמה ממנו ההלכה. שהרי למילה נתעלמה 2 פירושים:

א. נעלמה.

ב. לא מתייחסת ל...

אפשר לומר שההלכה של "קנאים פוגעים בו" לא שייכת – לא מתייחסת למשה משום שמשה עצמו הוא בית דין, שהרי קודם עצת יתרו היה משה כל הסנהדרין כולה. ואם יקום לקנא קנאת ה' אינו מסתכן בנפשו, וא"כ: אינו בקריטריונים של קנאי. ועוד, ידוע שאם בי"ד מורה לקנאי, אינו רשאי לקנא, שהרי "אם בא לימלך – אין מורין לו", ואם יורו לו – לא נחשב קנאי אלא שליח בי"ד, ובבי"ד אינו נהרג הבועל ארמית. לכן בכו כולם – כי משה לא הורה מה לעשות והמתין שיקום מישהו יעשה משהו, והם לא הבינו מה לעשות (וגם אם הבינו מה לעשות – הרי גם הם בי"ד!) עד שבא פנחס והזכירו למשה שלמד עימו הלכות אלו ברדתו מסיני (וכן מובא בגמרא בסנהדרין שם ע"פ המדרש) ומשה רק רמז לו שמי שקורא את האגרת, שליח הוא. והבין פנחס ועשה מעשה. ודו"ק כנלענ"ד.

מזל טוב!
לרב מרדכי דימנטמן, להולדת התאומים.

שכר מסירות הנפש של צלפחד

אליהו עלה (א')

"ויקרב משה את משפטן לפני ה'" - "ראויה הייתה פרשה זו להיכתב על ידי משה. אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן" (רש"י על פי הגמרא).

לכאורה יש לתמוה: מהי הזכות גדולה שזכו לה בנות צלפחד מה שלא זכתה אף אישה אחרת בתולדות עם ישראל ואפילו לא האימהות הקדושות – שתכתב פרשה בתורה על ידן? ועוד: בשום מקום בתורה לא מוזכר שחמשת בנותיו של צלפחד: מחלה, נועה, חגלה, מלכה ותרצה - היו צדקניות כל כך מופלגות עד שבשל צדקות זו יהיו ראויות לאותה זכייה גדולה שנפלה בחלקן?!

אמנם לכשנתבונן נראה כי הפרשה לא נקראה "פרשת מחלה, נועה, חגלה, מלכה ותרצה", אלא פרשת "בנות צלפחד". הרי שבעצם, הפרשה לא נקראה על שם הבנות אלא על שם אביהן. והוא שזכה בכל הכבוד הגדול הזה שתקרא פרשה בתורה על שמו!

בואו נבין בעצם, מי היה צלפחד?! רש"י בפסוק ג' מביא מדברי הספרי: "לפי שהיו באות לומר בחטאו מת. נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו על הקב"ה. אלא בחטאו לבדו מת. ולא החטיא את האחרים עמו. ר' עקיבא אומר: מקושש עצים היה וכו'". צלפחד, כך סובר ר' עקיבא, היה למעשה אותו מקושש עצים שחטא חטא נורא ונידון לסקילה. ואם כך הקושיא מתעצמת: במה זכה צלפחד שקושש העצים בפרהסיא ביום השבת, שתקרא פרשה על שמו?! ואולם, הלא גילו לנו חז"ל כי חטאו של המקושש לא היה פשוט כלל ועיקר. וכדברי התוס' (בבא בתרא קיט: ד"ה 'אפילו') "מקושש עצים לשם שמיים נתכוון. שהיו אומרים ישראל: כיוון שנגזר עליהם שלא להכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצוות. עמד וחילל שבת כדי שייהרג ויראו אחרים" עכ"ל. ועוד אמרו, שכאשר נצטוו בני ישראל על השבת, הרי היה בזה דבר מתמיה מאוד וקשה להבנה כאשר מצווים לפתע על מיליוני אנשים נשים וטף שלא ליטול עלה מעל העץ ומי שיעשה כן דינו מיתה, כיצד אפשר להחדיר במיליוני אנשים ציווי כזה בפתאומיות? על כך חשב צלפחד. לכן, כדי שהשבת, איסוריה ועונשיה, יוחדרו ויושרשו בכל אחד מכלל ישראל, חובה עליו לעשות מעשה - ומשום כך הלך ועבר איסור דאורייתא וקושש עצים ביום השבת. ועל ידי שראו כלל ישראל את עונשו, מיתה בסקילה, הבינו והושרש בליבם חומר עוון חילול שבת. נמצא, שמי שהעמיד את השבת בעם ישראל, הוא לא אחר מאשר צלפחד. והנה, על אף שכוונתו הייתה לשם שמיים - מ"מ נחרץ דינן למיתה שהרי עבר עבירה. וברור שהוא נחשב לפושע ואיבד הרבה מחלקו לעולם הבא. נמצא א"כ, שצלפחד לא מסר רק את גופו ואת חייו בעולם הזה למען תושרש השבת בעם ישראל, אלא מסר אף את נפשו וחלקו בעולם הבא. מסירות נפש שכזו, מעולם לא הייתה בכלל ישראל, שאדם מוסר את העולם הזה והעולם הבא שלו למען כלל ישראל. וכשכר על מסירות נפשו הנפלאה למען כלל ישראל, זכה צלפחד שנקראה פרשה בתורה על שמו!

ואפשר שע"פ זה יתיישב מה שיש להקשות על לשון הגמ': (סנהדרין ח.) "ראויה פרשת נחלות שתיכתב על ידי משה רבינו, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן. ראויה הייתה פרשת מקושש שתכתב ע"י משה רבינו, אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו. ללמדך שמגלגלין חובה על ידי חייב וזכות על ידי זכאי". ולכאורה, הלא פרשת המקושש קדמה לפרשת הנחלות, וכן בתורה נכתבה קודם. ולמה הקדימה הגמ' את פרשת נחלות? ואולי בעקבות מה שאמרנו נוכל לומר שכוונת הגמ' כך היא: "ראויה פרשת נחלות שתכתב על ידי משה רבינו. אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן". ואז תבוא ותשאל: מה הייתה זכותן של בנות צלפחד, והלא לא מצינו בתורה שהיו צדקניות? ובהכרח לומר שהזכות הייתה זכותו של צלפחד שקושש עצים ונתחייב מיתה לשם שמיים. ועל כך אומרת הגמ': "ראויה הייתה פרשת מקושש שתיכתב ע"י משה רבינו, אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו". ומכל מקום, כיוון שכוונתו הייתה לשם שמיים ומסר את נפשו למען החדרת קדושת השבת בכלל ישראל – לכן אף שהוא עצמו התחייב מיתה, זכה שנקראה פרשת נחלות על שמו! ולא בכדי הסמיכה הגמ' את חובתו של המקושש לזכותו, שהרי כבר אמרו חז"ל (יבמות עח.) "באשר משפטו שם פעלו". וכתב רש"י: במקום שדנים האדם שם מזכים פועל צדקותיו. לפי זה נוכל לפרש כך את סיום דברי הגמ': "ללמדך שמגלגלין חובה ע"י חייב וזכות ע"י זכאי" – כאן באו חז"ל ללמדנו כי כלל זה נאמר לא רק כאשר המדובר בשני אנשים נפרדים, האחד זכאי והאחד חייב, אלא אף באותו אדם – כאשר הוא חייב, מגלגלין חובה על ידו. וכאשר הוא זכאי, זוכה שיגלגלו זכות על ידו..!!

דור התגובה

לוי צ'כמייסטר (בוגר חישיבה)

אינני רגיל לכתוב מאמרים פובליציסטיים ודעות אישיות, אך לאחר קריאת הדיון בנושא צורת ואופן לימוד התורה, רציתי להעיר ולהאיר את הנושא כאחד שסיים את הישיבה וגם הלימודים האקדמאיים ועכשיו נמצא בתקופת העבודה.

כפי שנכתב על ידי אחד הכותבים, רוב הבחורים שלומדים בישיבה עתידים לצאת מהישיבה וללכת ללמוד מקצוע ולאחר מכן לצאת לעבוד.

בממוצע אדם עובד במשק הישראלי כ-9 שעות ביום, בנוסף לכך ישנן טרדות ועיסוקים שונים שיש לכל בעל משפחה.

רוב הסיכויים שאיכות לימוד התורה הקיימת בישיבה לא תחזור בהמשך החיים (אולי בפנסיה, ואז צריך להתפלל שהראש ימשיך לעבוד). ב"חיים האמיתיים" (ואני מתייחס לתקופה שאדם מתחיל לעבוד כי בזמן הלימודים לתואר/תעודה יש יותר זמן ללמוד) לצערנו הרב אין זמן לשבת 3 שעות על תוספות ולחשוב ולנסות להבין מה הייתה הקושיא ומה היה הניסיון לתירוץ ומה היה התירוץ שאותו דחה ר"י וכו' - אין זמן ואין פנאי כי הטרדות של החיים מפריעות לשבת ולהתעמק בתורה. במקרה הטוב אדם מנסה ללמוד "*(מר)*דף היומי" ובמקרה הגרוע שניים מקרא בלי אחד תרגום.

לדעתי אין ספק, שעבור אילו שעתידים לצאת מהישיבה מטרת הישיבה לתת בסיס איתן של תורה, להרגיל לצורת המחשבה של עיון ובחינה ולא להסכים לכל דבר כמובן מאליו, לנסות ולומר סברא משלי על אף שאני טועה אין זה משנה כרגע, העיקר ללמוד לחשוב ולהפעיל את השכל כמה שיותר בהבנת לימוד התורה.

בתחילה, בעיקר בשעורים הנמוכים זה מאוד מאוד קשה ואולי לא בדיוק מעניין, אבל ככל שמתבגרים מבינים שצורת לימוד זו לימדה אותנו לחשוב, פשוט לחשוב. ולא רק בתורה אלא בכל החיים. בחור שיבין מה זה "שני דינים" יוכל להבין דברים ותהליכים שקורים בחיים שלו ובעולם בכלל ביתר עומק וביתר בהירות, הוא יוכל לקבל החלטות בחיים ביתר קלות וכל זה כי הוא רגיל ויודע איך לחשוב ואיך לנתח את המציאות.

בחור שיידע מה זו סתירה לוגית וסתירה ספרותית של הרב בוכריס יוכל להבין שהחיים הם לא שחור ולבן. בחור שלא ילמד קצת "קצות" בישיבה רוב הסיכויים שלא ילמד ב"חיים האמיתיים", בחור שלא ילמד קצת "ר' חיים מברייסק" בישיבה רוב הסיכויים שלא ילמד ב"חיים האמיתיים", ואם בחור ילמד סיכום של מה שאמר ר' חיים אז הוא יזכור שיש סיכום של ר' חיים.

כפי שרגיל לומר אחד הפרופסורים לפיזיקה לסטודנטים שלו: "מי שמאכילים אותו בכפית נשארת אצלו רק צורת כפית", אין שום תחליף ללימוד עצמי/חברותא ולשבור את הראש לנסות להבין ולטעות ולנסות שוב ושוב לטעות ועד שמגיעים לפשט והסבר אמיתי בתורה, כך ורק כך בחור יוכל להגיע למדרגה גבוהה בלימוד התורה.

כמובן אם הלומד נתקע בפירוש מילה לא מוכרת בארמית שילך ויבדוק במילון/שוטנשטיין וכו'. וגם ניתן לבדוק בספרי עזר האם באמת הבנתי נכון - אבל כל זה לאחר השקעה וניסיון שלי.

מי שבוחר ללמוד רק באמצעות ספרי עזר: שוטנשטיין ושות' יתקשה להגיע לאותה מדרגה שהזכרנו לעיל, כי הוא לא עמל ולא הרגיל את שכלו לנסות ולהבין לבד אלא הוא הרגיל את שוטנשטיין לחשוב בשבילו.

ניתן לערוך ניסוי קל ופשוט: ללמוד סוגיה מתוך הגמרא רגילה ולהבינה היטב, וללמוד סוגיה אחרת ישירות מתוך ספרי עזר ולהבינה היטב, ולבדוק איזו סוגיה זוכרים טוב יותר, בדוק ומנוסה זוכרים את סוגיה שנלמדת בעמל עצמי טוב יותר מאשר הסוגיה הנלמדת מתוך ספרי עזר.

כמובן שבישיבה צריך לרכוש גם ידע בתורה והרבה בקיאות אבל צריך לזכור שבעז"ה יש את כל החיים בשביל הבקיאות, כי באמת את עמל התורה ואת היכולת לשבת כשיש לכך את הפנאי לצלול למעמקי התורה ולדלות פנינים והבנות ומושכלות ללא טרדות מרובות יש רק בזמן שלומדים בישיבה.

לצד רכישת החשיבה ושכל התורה, מטרת הישיבה היא גם להקנות מידות טובות וערכים נכונים לחיים, ולכן בחור שבחר ללמוד להיעזר בספרי עזר כדאי מאוד לא לדונו לסקילה ואף לא לאפיקורסות, כי הכי חשוב זה שבחור ישקיע את המספר השנים הבודדות הללו בתורה וינסה לצלול ולהתעמק ולאגור את יסודות התורה שעתידים לשמש לו לכל החיים.

המסקנה היא שבתקופה שנמצאים בישיבה כדאי ומומלץ להשתדל ולהשקיע את מירב הזמן והכוחות בעמל לימוד התורה ובעז"ה את הפירות קוצרים אח"כ.

מזל טוב!

לר' ליאור אליאסי, להולדת הבת.

(למש' אליאסי: מערכת "אשכולות" מתנצלת על האיחור - רק בשמחות!)

מתוך שלא לשמה, בא לשמה / ינון אברמשוילי (א')

אחת השאלות ששמעתי מפי בחורי הישיבה לאחרונה, היא לגבי טיבם ומקומם של המבחנים בתניא שנערכים פעמיים בשנה, והייתי מעוניין להביע את דעתי בנושא.

בישיבה כדוגמת כרם ביבנה אין ספק שסדר היום מבחינת לימוד מתבסס רובו ככולו על לימוד הגמרא, אל זה מתלווה סדר מוסר. אך אין שום ספק שהתורה היא דבר רחב הרבה יותר (כמובן שהעיקר היא הגמרא...), ואחד התחומים שאליהם לא מגיע בחור בישיבה הוא התחום הרחב והמאוד חשוב שנקרא חסידות[1].

ספר התניא הוא ספר יסודי ביהדות ובדרכי עבודת ה', וכמו שענה האדמו"ר הזקן לשאלת נכדו ה'צמח-צדק' "מה הוא עניין החסידות?" – "לשנות טבע מידותיו של האדם"[2].

כנגד הטענה (שאני די בטוח שידידי משמאל יביא אותה...[3]) שאסור ללמוד קבלה עד גיל מסויים וכו', הסיבה היא כי לא מבינים את הקבלה, אך האם זה מונע מאדם שאינו ברוך כשרונות שכליים מלפתוח גמרא עם ראשונים וללמוד?! (מה גם שלא מדובר בקבלה **מעשית**).

ובכלל, התניא הוא ספר שמוריד את עקרונות ורעיונות הקבלה אל שכל האדם, שהרי אחת ההגדרות של חסידות חב"ד היא חסידות שכלית, אמונה לבד לא מספיקה – צריך להבין במה ולמה מאמינים.

ואין שום ספק כי הנושאים הללו ביהדות הם נושאים חשובים מדי כדי לא ללמוד אותם ולו פעם בחיים, אז אם מבחן (כן, עם פרס כספי עליו...) הוא זה שיגרום לחבר"ה לפתוח את הספר ולטעום ממנו, אזי אין שום ספק שזה כדאי ודבר חיובי[4].

כל זה בנוגע לאלו שלא לומדים תניא על בסיס מסויים (או בכלל לצערי...). וכעת, בנוגע לאלו שכן לומדים, אין שום ספק שהמבחן מהווה תמריץ מצוין ללימוד מרוכז של ספר התניא באופן יסודי ומקיף הרבה יותר מאשר הלימוד העצמי, ובדידי הווא עובדא, כאחד שלומד חת"ת (חומש, תהילים, תניא) באופן יומי, אני יכול לומר באופן מוחלט שהלימוד למבחן עזר לי להבין את ספר התניא (החלקים עליהם נבחנתי עד כה בכל אופן) הרבה יותר טוב.

ישנם כאלו שטוענים שפעולות מסוג זה של חב"ד, במקרה שלנו המבחנים, הם סוג של פעולות מיסיון ורואים בהם דבר פסול, אך לטענות אלו אין כל בסיס ושחר! כיוון שכל אלו הטוענים כך לא מכירים את מעלותיו וחשיבותו של ספר התניא ועד כמה חשוב ללמוד אותו.

ולצערי המציאות מחייבת כיום פעולות של שכנוע (לדעתי המילה מיסיון פסולה בהקשר זה בכלל), כיוון שאחרת מלבד מי שנולד לאנשים שלומדים את הספר או שהגיע אל הספר בדרך זו או אחרת, פשוט לא לומדים אותו, ומדובר ברוב האוכלוסייה. אני מודה, זה לא האידיאל, והלוואי ולא היה צריך את הכסף כדי שאנשים ילמדו בספר, אך המציאות פשוט מחייבת פעולות כאלו.

ובכלל בלי שום קשר לכסף, המבחנים הללו מרבים לימוד תורה.

אך מצד שני, אנו נמצאים במסגרת של ישיבה, שלפיה יש שלושה סדרים עיקריים ואם לדוגמא אדם לומד במשך השנה כולה 80% מסדר היום שלו גמרא (דהיינו סדר בוקר, צהריים וחצי מסדר ערב), אין ספק שזה לא יהיה בסדר אם בגלל המבחן אדם יוריד מכמות לימוד הגמרא שלו לצורך חזרה למבחן וכדו', אלא אדרבא, זה גם כן יכול להיות אחד היתרונות של המבחן, מעלין בקודש ואין מורידין, במקום ללמוד על חשבון הסדרים (דבר הפסול בלי שום ספק...) על בחור הישיבה ללמוד על חשבון זמנו הפנוי, למלא את היום בתורה, וגם כאן נכנס האלמנט הכללי של המאמר, מתוך שלא לשמה בא לשמה, וכאשר במשך חודש שבו בחור לומד למבחן באופן אינטנסיבי (בזמנו הפנוי), ירגיש ריק לאחר המבחן וימלא את השעות הפנויות שלו בלימוד[5].

אסיים ואומר שלדעתי לא רק שהמבחנים הם לא דבר רע, אלא הם דבר מצוין ואף הזדמנות לכל אלו שעוד לא ניסו ללמוד תניא מעולם. צריך לקחת את הדברים ברוח הנכונה ולא לפסול ישר מחוסר ידע, וה-ראיה היא שישנו בחור בישיבה שבתחילת השנה הצהיר בפניי שאין שום סיכוי שיפתח את הספרים הללו (קבלה, חסידות וכו'), ולאחר שלמד ועשה את המבחן חזר בו מכל דבריו ואף העיד שנהנה מכל רגע בלימוד התניא.

אז אדרבא ואדרבא, שנתחזק כולנו בלימוד החסידות בבחינת לכשיפוצו מעיינותיך חוצה, לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן!

---

[1] אתייחס במאמר זה לספר התניא, ולא לחסידות באופן כללי.

[2] אני מקווה שאני טועה, אבל אני לא חושב שיש מישהו שלא צריך לשנות ולו משהו קטן בטבע מידותיו...

[3] ה.ע: במקרה, ידידו משמאל לא הביא את הטענה הנ"ל, אך על כך יש לומר: "נו, שויין...".

[4] מתוך שלא לשמה בא לשמה כבר אמרתי?.

[5] תקראו לי אופטימי, אך לא זו שאיפתנו כבחורי ישיבה?!.

מיסיונרים באישור / אסף משניות (א')

קודם כל, חשוב לפתוח בהבהרה חשובה מאוד שצריכה ללוות אתכם בקריאת מאמר זה: אין לי **שום דבר** אישי נגד חב"ד. ההפך הוא הנכון. מבין כל החסידיות הקיימות כיום, חב"ד היא המוערכת עלי ביותר. לדעתי חלק לא מבוטל מהפרויקטים שהם מפעילים חשובים ותורמים מאוד לכך שתהיה אחדות כלשהי בעם[6]. אין לי ספק כלל, שאת מה שחב"ד עשו ע"י 'השלוחים' לנו ייקח עוד שנים ארוכות לבצע (אם בכלל)[7]. עם כל זאת, כשיש דברים פגומים צריך למחות עליהם[8]. מבחני חב"ד הם למעשה מבחני מיסיון בכיסוי של חסידות גדולה ופופולארית מאוד (ויש סיכוי לא רע שהיא הגדולה והפופולארית מכולם). לא משנה איך ינסו לצייר את זה - זה מיסיון. מתוחכם ביותר, אבל מיסיון. כשמארגני המבחן אומרים שמטרתו העיקרית (אם לא היחידה) היא שאנשים ייחשפו לתורת חב"ד - אלו דיבורי מיסיון, ולראיה אם אחליף את המילה 'חב"ד' במשפט במילה 'הנצרות' כולכם הייתם רותחים מזעם ומציעים להכניס את המארגנים למאסר ארוך שבסופו גירוש מהארץ.

הייתי רוצה שכל עושי המבחנים יהיו אמיתיים עם עצמם ויגידו למה הם עושים את מבחני חב"ד: האם כי הם רוצים להכיר את תורת חב"ד על בוריה ומתחברים אליה ולדרכה, או (ולצערי [או לשמחתי, עוד לא החלטתי] זאת האפשרות הנפוצה יותר) הם עושים את המבחנים הללו בשביל התמורה הכספית (הנאה מאוד, יש לציין) המחכה בסוף המבחן? כשחלק בלתי מבוטל מהנבחנים (ע"פ עדויות מהשטח) מודה שהמבחנים הללו מהווים בשבילו מעין השלמת הכנסה כזאת או אחרת זאת בעיה. זהו בדיוק מיסיון ושיטותיו: לחשוף אותך לתורה שבשמה פועלים המארגנים והארגונים הממנים, ע"י שוחד (ושאף אחד לא ישלה את עצמו - זה שוחד).

את כל הנבחנים הייתי מעוניין לשאול: אם הפקולטה לפילוסופיה הייתה מציעה לכם להיבחן על תורתו של אפלטון תמורת כסף (אלף ש"ח לציון מאה, למשל...) האם הייתם הולכים להיבחן? התשובה פשוטה - לא! ואני שואל את עצמי שאלה פשוטה: למה לא, הרי אתם מאמינים בשני הדברים פחות או יותר באותה רמה? ושוב פעם תעלה התשובה הפשוטה (ואני בטוח במאה אחוז שחלקכם אפילו יצרח עלי אותה..) איך בכלל אפשר להשוות, הרי האחת תורה יהודית (תורת חב"ד, למי שלא הבין...) והאחרת לא רחוקה מעבודת אלילים[9]. אז צר לי לבשר לכם - אתם טועים. מי שהולך למבחנים הללו בשביל הכסף בלבד (ואחרי שתורידו את מסכות הזעם על דברים אלו, תוכלו באמת לראות זאת), לא באמת מאמין בתורה זו (גם אם הוא ממש, אבל ממש, מנסה לשכנע את עצמו שכן). כך שלמעשה לא אמור להיות הבדל מבחינתו בין מבחני חב"ד לבין מבחנים בתורת אפלטון[10]. בכלל, צריך לשאול שאלה אחרת חשובה לא פחות, שבמציאות של ישיבתנו היא רלוונטית ביותר: האם המטרה מקדשת את האמצעים? כלומר: האם באמת כדאי לשחד ע"י 'מבחנים נושאי פרסים' על מנת שאנשים ילמדו את מה שאנחנו מעוניינים שילמדו (וכל זה מבלי להיכנס כלל לשאלה ההלכתית בנוגע ללימוד תורה שלצידו מענק כספי)?

שאלה נוספת, וחשובה לא פחות בהקשר קצת יותר כללי: אם במיסיונרים עסקינן[11], חשוב לשאול - מהי עמדתו האישית של כל אחד לגבי מיסיון? וכשאני כותב מיסיון אינני מתכוון רק למיסיון נוצרי, אלא לכל מיסיון שהוא: מיסיון תורת חב"ד, מיסיון תורת ברסלב, מיסיון השלום ומיסיון ארץ ישראל (הנפוץ מאוד, לצערי הרב, בציבור שלנו[12]). אם אנו מתנגדים למיסיון מסוים (ולא משנה איזה) צריך להתנגד גם לכל שאר המיסיונים, אחרת כולנו צבועים כמו אחרוני הפוליטיקאים והעיתונאים שכל כך נהנים אצלנו להשמיץ (לעיתים אפילו בצדק רב...).

לסיכום, אינני מאלה הסוברים שחב"ד היא הדת הקרובה ליהדות[13] (גם אם משום-מה זה השתמע מתוך דבריי), אך המבחנים הללו לא שונים מכל המיסיונרים המחלקים פליירים המכילים קטעים מהברית החדשה. אלה פסולים (מחלקי הפליירים) ואלה פסולים (מבחני חב"ד). שכל אחד ייקח את הדברים הללו, יישב עם עצמו (כמובן, אחרי הכעס והצעקות על סילוף המציאות לפי ראות **עיניו**...) וישאל את עצמו את השאלה החשובה (והפעם כן מהפן ההלכתי [תעשו לבד את ההמרה...]): האם באמת כדאי לו לעשות מבחנים אלו בשביל כספי המיסיון שיוענקו לו?

---

[6] עם דגש רחב מאוד מתחת למילה כלשהי...

[7] וכל זה על אף שאחד עיקרי הציונות הדתית היא קירוב הלבבות בין דתיים לחילונים (בעקבות כך יש לשאול שאלה מתבקשת: מה זה אומר על הציבור שלנו? נקודה למחשבה).

[8] אני יודע שהמילה הזאת מאוד פופולארית משום מה בזמן האחרון, ובציבורנו היא הפכה על לא עוול בכפה למילת גנאי, אך כשצריך להשתמש בה...

[9] עוד סטיגמה שמומלץ לברר אותה.

[10] או כל פילוסוף אחר, פשוט הוא השם הראשון שעלה לי בראש.

[11] ושוב, אני מודע למחאות העצומות בנוגע לשימוש במונח זה. וכן, אני מכין את עצמי לקיטונות הביקורת שלכם.

[12] ולא, אין כאן שום אמירה נגד ארץ ישראל, רק נגד השיטה.

[13] כדברי הרב ש"ך זצ"ל.